

มาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา กรณี การพิมพ์ลายนิ้วมือ

The legal measures on the criminal accused's private right

สามารถ ศักดิ์แก้ว¹, จิตรดารมย์ รัตนวุฒิ²

SAMART SAKKAEW, Jitdarom Rattanawut

1นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร.0-7791-3333 โทรสาร0-7791-3348 อีเมล SamartSakkaew28@gmail.com

2อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล lawman7735623@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญา เพื่อศึกษาหลักสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาและอำนาจของเจ้าพนักงานในการเก็บลายนิ้วมือประวัติอาชญากรรม เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือและสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทย โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในลักษณะของการวิเคราะห์เอกสาร(Documentary research) จากตัวบทกฎหมาย ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรการทางกฎหมายการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา กรณี การพิมพ์ลายนิ้วมือ ในชั้นพนักงานสอบสวน โดยใช้วิธีเขียนแบบพรรณนาความ

จากการศึกษาพบว่า เมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งกรณีมีความจำเป็นเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดๆ รวมถึงลายพิมพ์นิ้วมือนิ้วมือหรือลายเท้าได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131,132 และมาตรา 132(1) โดยระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจแห่งชาติ ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 บทที่ 1 ข้อ 1 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือ ผู้ต้องหาคดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษ คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว โดยผลของกฎหมายดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจในการสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาพิมพ์ลายนิ้วมือ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย หากผู้ต้องหาขัดขืนไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือตามคำสั่งของเจ้าพนักงานแล้ว ย่อมมีความผิดฐานขัดขืนคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 อย่างไรก็ตาม การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัวของบุคคลไม่ต่างไปจากการลงลายมือชื่อ แต่ตราใบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น การออกคำสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือของพนักงานสอบสวนจะต้องมีลักษณะตาม มาตรา 132(1) ด้วย หากเป็นการสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือไปก่อนโดยไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นในการหาพยานหลักฐานของคดี ก็เท่ากับเป็นการออกคำสั่งโดยไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 132(1) และเป็นคำสั่งที่เจ้า

พนักงานไม่มีอำนาจ หรือหากเจ้าพนักงานออกคำสั่งโดยมีอำนาจ แต่ผู้ต้องหาไม่เหตุผลอันสมควรในการไม่ปฏิบัติตามก็ถือว่ามีความผิด จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ (1) ควรกำหนดให้มีการแยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยออกเป็น ๒ ทะเบียน ได้แก่ ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา และทะเบียนประวัติอาชญากร (2) การเปิดเผยประวัติอาชญากรหรือข้อมูลของจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด ควรพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง (3) ควรกำหนดข้อห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่ต้องตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และ (4) ควรกำหนดระยะเวลาในการรายงานผลคดีถึงที่สุดของสถานีตำรวจแต่ละแห่งไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรไว้ให้ชัดเจน โดยเริ่มนับระยะเวลาดังกล่าวตั้งแต่ได้รับรายงานผลคดีถึงที่สุดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : สิทธิส่วนบุคคล ผู้ถูกกล่าวหา ลายพิมพ์นิ้วมือ

ABSTRACT

This study includes objectives to study the theoretic concept on the principle of basic right and freedom of a person in the criminal case, to study the right of the person accused in the criminal case and the officer's authority on gathering the criminal's fingerprints and to study the law involved to the fingerprinting and private right and freedom in the criminal records in Thailand. The study is conducted through qualitative research and documentary research from the legal statutes, academic textbooks, theses, articles from legal journals or magazines, seminar documents and the documents involved to gather the legal measures on the criminal accused's private right protection on the case of fingerprinting at the inquiry officer class by descriptive writing.

It is found from the study that when a criminal case occurs, the inquiry officer is to gather evidence of every sort as much as possible to know the facts and circumstances involved to the offense accused so that he could know the offender and prove to realize the accused's offense or innocence. In case that it is necessary to gather the evidence, the inquiry officer is authorized to check and prove any persons, materials or documents as well as fingerprints, palm-prints or footprints pursuant to the Criminal Procedure Code, Article 131, Article 132 and Article 132(1) through the rules of Royal Thai Police on the Royal Thai Police Code, Category 32: Fingerprinting BE 2554 (AD 2011), Chapter 1, Clause 1, specifying that the inquiry officer is to gather the fingerprints of the criminal accused of every type, except for petty offense, cases with punishment not higher than petty offense or the offense pursuant to the Land Traffic Law as well as the offense pursuant to other laws that the offender is already fined. Due to such the law the inquiry officer is authorized to order the criminal accused to fingerprint to prove the accused's offense, which is a legitimate order. If the accused defies not to fingerprint pursuant to the officer's order, it shall be deemed the accused's offense of defying the officer's order pursuant to the Criminal Law Code, Article 368. However, the fingerprint is an individual basic right of a person, not different from the signature affixation. Whenever there is no judgment that the accused is the offender, it shall

be deemed he/she is innocence so such the right shall be protected. Therefore, the inquiry officer's ordering the accused to fingerprint shall be in accordance with the nature pursuant to Article 132(1) too. If the ordering to have the accused fingerprint ahead with no necessity of seeking evidence of the case, it shall be deemed the order not along with the conditions of Article 132(1) and the order of unauthorized officer. Or if the officer orders with authority but the accused fails to comply reasonably with the order, it shall not be deemed offensive. Therefore, I would suggest as follows: (1) we should specify to separate the criminal records used to keep the information involved to the accused or the respondent into 2 records i.e. the accused's record and the criminal's record, (2) disclosing the criminal record or information of the respondent that the court has finally convicted that he/she has committed offense, it should be considered pursuant to the measures and conditions of law and rules involved, (3) we should specify a prohibition not to disclose the information of criminal accusation, except for the case it is necessary to check in accordance with the law, and (4) we should specify a duration of final case judgment report of each police station to the Criminal Records Division clearly, which is to count such the duration from the date receiving the final case judgment report from the agency involved.

Glossary: private right, the accused, fingerprint

บทนำ

รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไว้ในมาตรา 4 วรรคแรกซึ่งบัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองและมาตรา 25 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ประกอบมาตรา 26 การตรากฎหมายจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ ซึ่งการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย และกฎหมายดังกล่าวต้องมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงโดยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ว่าในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์ที่ใช้อำนาจอธิปไตยจะต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง คือหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี อันเป็นหลักการสำคัญที่มีขึ้นเพื่อควบคุม ตรวจสอบ หรือจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตย เพื่อให้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่ประชาชน ตามอำเภอใจ โดยในการตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนตามหลักการดังกล่าวนี้จะต้องมีความเหมาะสม มีความจำเป็น และได้สัดส่วนหรือมีความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับสิทธิหรือเสรีภาพที่ประชาชนจะต้องสูญเสียอันเนื่องมาจากกฎหมายนั้น และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐาน โดยรับรองว่าบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และมาตรา 29 วรรคสี่ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยรับรองว่าในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นพยานต่อตนเองมิได้

ตามหลักการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมในกฎหมายไทย เมื่อการกระทำผิดเกิดขึ้นและมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการสืบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน

อันเป็นรายละเอียดแห่งความผิด รวมถึงมีการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด เพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องลงโทษ เมื่อรวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จ พนักงานสอบสวน จึงมีความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อมีคำสั่งในคดี หากพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีมูลคดีก็จะถูกส่งไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป ทั้งนี้ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเช่นนี้ การดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในส่วนการสืบสวนและการสอบสวนจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและมีผลต่อการพิสูจน์ความผิด การแพ้ชนะ และการบังคับโทษในคดี

ในสมัยพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ พระองค์ได้ตั้งกองลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อเป็นประโยชน์แก่การลงโทษผู้ที่เคยต้องโทษมาก่อน และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทว่า ทะเบียนประวัติเหล่านี้กลายเป็นตราบาปติดตัว กระทบต่อ สิทธิ เสรีภาพของบุคคล ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในสังคมของผู้ต้องหาที่เคยกระทำความผิด เนื่องจากสังคมไทยมีทัศนคติในทางลบต่อผู้ที่มีประวัติเคยกระทำความผิด ทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ที่เคยกระทำความผิด ยังขาดโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม ตลอดจนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งงานหรือสถานประกอบการที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถภายหลังจากการพ้นโทษหรือในคดีดังกล่าวจะได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบแต่ประวัติอาชญากรรมก็ยังคงติดตัวไปตลอด เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาที่โดนจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และอาจวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำในท้ายที่สุด การกระทำประวัติอาชญากรรมจึงเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ ต่อการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในชั้น สืบสวน สอบสวน จับกุม ตลอดจนการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและปกป้องสังคมจากอาชญากรรมที่ร้ายแรง แต่การบริหารจัดการ งานทะเบียนประวัติ อาชญากรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆไม่ว่าจะเป็นประวัติบุคคล ลายพิมพ์นิ้วมือ ตำหนิรูปพรรณของผู้กระทำความผิด จึงเป็นเครื่องมือ สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรมเป็นไปได้อย่าง รวดเร็วยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการทะเบียนประวัติอาชญากรรมฐานข้อมูลการกระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการทบทวน แก้ไข ปรับปรุง การบริหารจัดการข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมในแต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรมีกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะกับงานทะเบียนประวัติอาชญากรรม มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับทะเบียนประวัติ อาชญากรรมในการประสานงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีศูนย์กลางข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมที่มีความถูกต้องทันสมัยและเป็นปัจจุบัน มีการบูรณาการเชื่อมโยงฐานข้อมูล ประวัติอาชญากรรมด้านข้อมูลการกระทำความผิดมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนและเป็นไปตามหลักนิติธรรม ทำให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับความสะดวก รวดเร็ว รวมถึงการนำแนวคิดการลบทะเบียนประวัติอาชญากรรมมาใช้อย่างบูรณาการเพื่อการคัดแยกอย่างเหมาะสม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดแล้วให้กลับคืนสู่สังคม (Resocialization) ใช้ชีวิตได้อย่างปกติ การพัฒนาการบริหารจัดการทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทยให้มีระบบการจัดการข้อมูลที่ดีและมีประสิทธิภาพและสามารถนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อการอำนวยความยุติธรรมนั้น หน่วยงานจะต้องผลักดันให้มีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมเพื่อให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ การประสานงาน จัดการระบบ เชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงการคุ้มครองรักษาสิทธิอย่างเป็นธรรม และควรมีกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งประเภทการจัดเก็บข้อมูล การลบหรือทำลายข้อมูลประวัติอาชญากรรมสำหรับ การประพจน์บางประเภท เนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระบบนั้นย่อมส่งกระทบต่อการทำงาน การดำเนินชีวิต ทำให้ไม่สามารถกลับเข้ามาในสังคมเป็นเหตุให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

การปฏิรูปลายพิมพ์นิ้วมือเคยเกิดขึ้นแล้วที่ศาลแขวงปทุมวัน โดยมีการยื่นคำร้องขอให้ศาลแขวงปทุมวันส่งเรื่องไปที่ศาลรัฐธรรมนูญตีความ เนื่องจากจำเลยในคดีดังกล่าวเห็นว่า การที่พนักงานสอบสวนออกคำสั่งให้ผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือ และหากขัดคำสั่งก็จะแจ้งข้อหาเพิ่มเติมในข้อหาขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญานั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า การพิมพ์ลายนิ้วมือ

เป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัวของบุคคลไม่ต่างไปจากการลงลายมือชื่อ ซึ่งแม้จะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วก็ตาม แต่ตราบไต่ที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่า เป็นผู้กระทำความผิดย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมีย่อมไม่อาจถือเป็นความผิดทางอาญา โดยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตอนหนึ่งว่า ".... เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดในคดีอาญา แต่การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัวของบุคคลไม่ต่างไปจากการลงลายมือชื่อ ซึ่งแม้จะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วก็ตาม แต่ตราบไต่ที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่า เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครอง แม้กฎหมายจะบัญญัติให้เป็นหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม แต่ย่อมไม่อาจถือเป็นความผิดทางอาญาในฐานที่ไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้าได้ รัฐชอบที่จะหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อบังคับการให้ผู้ต้องหาที่ไม่ยอมปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องเกิดภาระหรือความรับผิดชอบได้เพียงเท่าที่จำเป็น และพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น หลักการนี้กฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ที่บัญญัติว่า หากจำเ็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม หรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่ยินยอม โดยไม่มีเหตุอันสมควร กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติทางแก้ไว้ โดยการให้สันนิษฐานเบื้องต้นว่า ข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่ได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาขึ้น ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเหมาะสมอยู่แล้ว ประกาศดังกล่าวจึงเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลอย่าง ไม่สมเหตุสมผล ไม่พอเหมาะพอควรตามความจำเป็น และได้สัดส่วนหรือไม่มีความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับเมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิและเสรีภาพที่ประชาชนจะต้องสูญเสียไป อันเนื่องมาจากกฎหมายนั้น ตลอดจนมีมาตรการทางกฎหมายอื่นที่ทดแทนได้อยู่แล้ว จึงขัดต่อหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง แม้ได้ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้แล้วก็ตาม แต่ก็เป็นการบังคับให้บุคคลต้องตกอยู่ในอำนาจรัฐ โดยปราศจากความจำเป็นและเหตุผลอันสมควร เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลให้ต้องยอมกระทำตามจึงไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 วรรคหนึ่ง ทั้งยังเป็นการสร้างเงื่อนไข และภาระให้แก่ประชาชนผู้สุจริตที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยไม่จำเป็น ถึงแม้ท้ายที่สุดจะไม่มีตามผิดตามที่กล่าวหาแล้วก็ตาม และแม้การที่จะบังคับให้ประชาชน ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีหน้าที่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า ตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวนจะเป็นสิ่งที่ไม่ยากต่อการปฏิบัติตาม แต่อาจเป็นช่องทางให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องตกอยู่ใต้การใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร การจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวเห็นได้ชัดว่ามีได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงของรัฐ การรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในปัจจุบันแต่อย่างใด ประกอบกับความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน จึงเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองคุ้มครองไว้เกินกว่าความจำเป็น กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และขัดต่อหลักนิติธรรม อันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 26 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 28 วรรคหนึ่ง อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่าประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 25 เรื่อง การดำเนินการเกี่ยวกับการยุติธรรมทางอาญา ลงวันที่ 29 กันยายน พุทธศักราช 2549 เฉพาะในส่วนที่กำหนดให้เป็นความผิดและโทษทางอาญาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง" แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับอีกกรณีซึ่งเป็นคำพิพากษาของศาลแขวงนนทบุรี คดีหมายเลขดำที่ อ.280/2563 คดีหมายเลขแดงที่ อ.2738/2563 ประเด็นที่น่าสนใจในคำพิพากษาของศาลแขวงนนทบุรีคือการที่จำเลยกล่าวอ้างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 2/2562 มาแก้ต่างว่า ผู้ต้องหาไม่สิทธิปฏิเสธการพิมพ์ลายนิ้วมือกับเจ้าพนักงานสอบสวนได้ อย่างไรก็ดีศาลแขวงนนทบุรีเห็นว่าการอ้างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างแบบ “ผิดฝาผิดตัว” “.....ที่จำเลยอ้างว่า การสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วว่า ผู้ต้องหาที่ไม่พิมพ์ลายนิ้วมือไม่มี

ความผิดฐานขัดขวางคำสั่งของเจ้าพนักงานนั้น เห็นว่า เพราะเหตุที่การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัว บุคคลดังที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ในคำวินิจฉัยที่ 2/2562 ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยถึง ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 25 เรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับการยุติธรรมทางอาญา ที่กำหนดให้ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีหน้าที่ต้องพิมพ์ลายมือหรือลายเท้า ในส่วนที่กำหนดให้เป็นความผิดและโทษทางอาญาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลหลักคือ ลักษณะการบัญญัติกฎหมายกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดในทันทีโดยไม่มีข้อยกเว้น และกำหนดอัตราโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด ทั้งที่รัฐชอบที่จะหาวิธีการอื่นที่เหมาะสมพอควรแก่กรณี ประกอบกับสภาพการณ์ของบ้านเมืองที่เปลี่ยนไปจากช่วงรัฐประหาร ไม่ปรากฏถ้อยคำใดจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว เข้าใจได้ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิอย่างเสรีที่จะปฏิเสธการพิมพ์ลายนิ้วมือได้ โดยการกระทำของบุคคลนั้นไม่มีความผิดใด”

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวถือเป็นแนวคิดของงานวิจัยนี้เพื่อนำเสนอแนวคิดหรือมาตรการที่เหมาะสมหรือปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และมาตรการกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญากรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือ

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาหลักสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาและอำนาจของเจ้าพนักงานในการเก็บลายนิ้วมือประวัติอาชญากรรม
3. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือและสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทย

สมมุติฐานในการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่ามีความผิดและห้ามมิให้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนการพิมพ์ลายนิ้วมือและเก็บไว้เป็นประวัติอาชญากรรมมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวนการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอื่น ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานที่เก็บลายพิมพ์นิ้วมือไว้จึงต้องทำการลบประวัติอาชญากรรมโดยทันที

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำการศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือว่ากระทบสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับ ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และจะกระทบต่อศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ ซึ่งการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ระเบียบวิธีศึกษา

ศึกษาวิจัยด้วยระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการรวบรวมข้อมูลกฎหมาย พินิจพิเคราะห์ วิเคราะห์เกี่ยวกับ บทความเอกสารอ้างอิงทางกฎหมาย รายงานการประชุมและสัมมนาทางวิชาการ ข่าวสารทั่วไป ตำราทางวิชาการต่างประเทศที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยวิธีการเขียนแบบพรรณนาความ เพื่อให้ทราบถึงการใช้มาตรการที่เหมาะสมหรือปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญา
2. ทำให้ทราบหลักสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาและอำนาจของเจ้าพนักงานในการเก็บลายนิ้วมือประวัติอาชญากรรม กฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือและสิทธิเสรีภาพ
3. ทำให้มาซึ่งแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาหรือจำเลยบุคคลในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ได้วิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ให้พิมพ์ลายนิ้วมือ โดยแรกเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรก คำสั่งของเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ และความรับผิดชอบทางอาญาในกรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง กรณีที่สอง วิเคราะห์ถึงสิทธิของบุคคลในการขอให้ลบประวัติอาชญากรรมมีขอบเขตเพียงใด

4.1 อำนาจเจ้าพนักงานในการพิมพ์ลายนิ้วมือ

ในกระบวนการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา “การพิมพ์ลายนิ้วมือ” ของผู้ต้องหาถือเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนจะให้ผู้ต้องหาต้องทำเป็นปกติ การปรากฏภาพผู้ต้องหาชื่อนี้สีดำไม่ใช่แค่คดีการเมืองแต่รวมถึงคดีอาญาอื่นๆ ด้วย จึงเป็นเหมือน “ภาพจำ” เวลาผู้ต้องหามารับทราบข้อกล่าวหาที่สถานีตำรวจ จะต้องมีการพิมพ์ลายนิ้วมือ “มือดำ” กลับบ้านไป และกลายเป็นภาพจำอีกด้านหนึ่งว่า คนที่ “มือดำ” คือคนที่ผ่านกระบวนการในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญาไปแล้ว ทางฝั่งของตำรวจก็อธิบายว่า สาเหตุที่จะต้องเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาไว้ทุกครั้งเมื่อผู้ต้องหาได้รับทราบข้อกล่าวหา เนื่องจากเป็นพยานหลักฐานที่สามารถเก็บได้ง่ายที่สุด และเป็นพยานชิ้นสำคัญที่จะพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาคือผู้ที่กระทำความผิดจริงหรือไม่ โดยเฉพาะในคดีที่ต้องนำลายนิ้วมือของผู้ต้องหาไปเปรียบเทียบกับลายนิ้วมือที่ปรากฏในที่เกิดเหตุ

เมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดให้ได้มากที่สุดเพื่อทราบข้อเท็จจริงต่างๆ อันเกี่ยวกับคดีความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งลายพิมพ์นิ้วมือนอกจากจะพิสูจน์ว่า ผู้ต้องหาคนนั้นเกี่ยวข้องกับหรืออยู่ในที่เกิดเหตุแล้ว ก็ยังอาจช่วยพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาคนนั้นไม่เกี่ยวข้องกับหรือไม่อยู่ในที่เกิดเหตุได้ด้วย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน มีดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้วางหลักว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

มาตรา 132 (1) วางหลักว่า “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้ (1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของ หรือที่ทางอันสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ รวมทั้งภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดคดีแจ่มกระจ่างขึ้น”

นอกจากนี้ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจแห่งชาติ ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.2554 บทที่ 1 ข้อ 1 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาในคดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษ คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว

จากมาตรา 131 และ 132 ทำให้พนักงานสอบสวนในคดีอาญามีอำนาจและหน้าที่ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่จะสามารถทำได้ ไม่ใช่แค่เพื่อการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา แต่รวมถึงเพื่อป้องกันการดำเนินคดีผิดตัว โดยหากผู้กระทำความผิดมาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน หลังจากที่ได้ดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาเรียบร้อยแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ในการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาเพื่อรวบรวมประกอบกับพยานหลักฐานชั้นอื่นในคดี สำหรับอำนาจในมาตรา 132(1) ให้พนักงานสอบสวนพิมพ์ลายนิ้วมือต่อเมื่อเป็นกรณีที่จะทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้นเท่านั้น แต่หากเป็นกรณีอื่น เช่น ผู้ต้องหาได้รับสารภาพแล้ว การพิมพ์ลายนิ้วมืออีกก็อาจไม่มีความจำเป็น

จากระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติฯ ว่าด้วยเรื่องการพิมพ์นิ้วมือ ได้กำหนดข้อยกเว้นว่าถ้าหากเป็นคดีดังต่อไปนี้ไม่ต้องพิมพ์มือ ได้แก่ คดีลหุโทษ (หมายถึง คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) หรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ที่ได้เปรียบเทียบปรับแล้ว ยกตัวอย่างเช่น ในความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน มาตรา 368 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องพิมพ์ลายนิ้วมือในคดีนี้เนื่องจากเข้าข้อยกเว้นตามที่ระเบียบฯ กำหนดไว้

ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยว่า “การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัว”

หลังการรัฐประหารในปี 2549 คณะรัฐประหารให้ความสำคัญกับการพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นพิเศษ โดยไม่กั้วหลังการยึดอำนาจก็ออกประกาศของคณะรัฐประหาร ฉบับที่ 25 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2549 เรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับการยุติธรรมทางอาญา กำหนดให้ผู้ต้องหาที่ไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือมีความผิด มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งต่อมาในปี 2558 รัฐสภามันต์ โรม ผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีทางการเมืองปฏิเสธไม่พิมพ์ลายนิ้วมือ และถูกตั้งข้อหาดำเนินคดีต่างหากตามประกาศฉบับนี้ เป็นเหตุให้รัฐสภามันต์ ยื่นคำร้องไปที่ศาลรัฐธรรมนูญว่า ข้อหานี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 2/2562 ว่า ประกาศฉบับที่ 25 ในส่วนที่เป็นความผิดและโทษอาญาจากการปฏิเสธไม่พิมพ์ลายนิ้วมือนั้น “ขัดต่อรัฐธรรมนูญ” เป็นผลให้ใช้บังคับไม่ได้ โดยเหตุผลของศาลรัฐธรรมนูญตอนหนึ่งระบุว่า “การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัวของบุคคลไม่ต่างไปจากการลงลายมือชื่อ ซึ่งแม้จะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วก็ตาม แต่ตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครอง แม้กฎหมายจะบัญญัติให้เป็นหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม แต่ย่อมไม่อาจถือเป็นความผิดทางอาญาในฐานะที่ไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้าได้ รัฐชอบที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อบังคับการให้ผู้ต้องหาที่ไม่ยอมปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ต้องเกิดภาระหรือความรับผิดชอบได้เพียงเท่าที่จำเป็น และพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น หลักการนี้ได้บัญญัติรับรองไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1...” อย่างไรก็ตาม แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของประชาชนในการไม่พิมพ์ลายนิ้วมือไว้ และให้ยกเลิกโทษของประกาศ ฉบับที่ 25 ไป แต่ผู้ต้องหาที่ปฏิเสธไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือ ยังคงถูกตำรวจดำเนินคดี โดยอาศัยข้อหา “ฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดทราบบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ศาลแขวงนนทบุรี คดีหมายเลขแดงที่ อ.2738/2563 คำพิพากษาให้จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 386 ฐานฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงานโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร จากกรณีไม่พิมพ์ลายมือในคดีอาญาที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหา ศาลให้เหตุผลไว้ว่า แม้จำเลยจะอ้างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2562 ที่ระบุว่า การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิเฉพาะตัว และการกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีหน้าที่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ศาลในคดีนี้เห็นว่าเหตุผลหลักของการมีคำวินิจฉัยเช่นนั้น คือ การออกกฎหมายในขณะนั้น (หมายถึงความถึง ช่วงที่คณะรัฐประหารปกครองประเทศ) ได้กำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดไปในทันที โดยไม่มีข้อยกเว้น และอัตราโทษที่กำหนดก็ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด

ประกอบกับเมื่อสถานการณ์ของบ้านเมืองเปลี่ยนจากช่วงรัฐประหารกลับสู่ช่วงปกติแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำวินิจฉัยให้ประกาศคณะปฏิรูปฯ ในขณะนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้เหตุผลสำคัญที่ศาลในคดียกขึ้นอ้างคือ ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ปรากฏถ้อยคำใดให้เข้าใจได้ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิอย่างเสรีที่จะปฏิเสธการพิมพ์ลายนิ้วมือได้ โดยที่การกระทำของบุคคลนั้นไม่เป็นความผิดใดๆ

ไม่พิมพ์ลายนิ้วมือ จะผิดอาญาฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานหรือไม่

เมื่อกฎหมายกำหนดให้การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานโดยเฉพาะการพิมพ์ลายลายนิ้วมือของผู้ต้องหาเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อย่างไรก็ตาม หากผู้ต้องหาปฏิเสธไม่พิมพ์ลายนิ้วมือในกระบวนการสอบสวน เนื่องจากในบางกรณีผู้ต้องหาถือว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง จึงไม่ต้องพิสูจน์ตัวตนอีก หรือเคยมีการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหาคนนั้นไปแล้วก่อนหน้านี้ จึงไม่จำเป็นต้องพิมพ์ซ้ำอีก เหตุผลในการปฏิเสธเหล่านี้จะทำให้มีความผิดในข้อหาขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 368 หรือไม่

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 วางหลักว่า "ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวันหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

การปฏิเสธไม่ทำตามคำสั่งที่จะเป็นความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน มาตรา 368 ต้องมีเงื่อนไข ดังนี้ด้วย

1. เจ้าพนักงานออกคำสั่งโดยมีอำนาจตามกฎหมาย
2. ได้ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานนั้นแล้วแต่ไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุอันสมควร

ดังนั้น การออกคำสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือของพนักงานสอบสวนจะต้องมีลักษณะตามมาตรา 132(1) ด้วย คือ เป็นการพิมพ์ลายนิ้วมือ "ซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดแจ่มกระจ่างขึ้น" หากเป็นการสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือไปก่อนโดยไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นในการหาพยานหลักฐานของคดี ก็เท่ากับเป็นการออกคำสั่งโดยไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 132(1) และเป็นคำสั่งที่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจ หรือหากเจ้าพนักงานออกคำสั่งโดยมีอำนาจ แต่ผู้ต้องหา "เหตุผลอันสมควร" ในการไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ถือว่ามีความผิด ไม่ใช่เจ้าพนักงานออกคำสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือแล้ว การปฏิเสธจะเป็นความผิดเสมอไป

ศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ 2/2565 เรื่องประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง หรือไม่มีประเด็นที่ต้องพิจารณา สองประเด็น ประเด็นที่ (1) ศาลจังหวัดกาญจนบุรีเห็นว่า จำเลยได้แย้งว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และ 28 วรรคหนึ่ง ซึ่งศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินี้ จึงส่งคำสั่งโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 212 วรรคหนึ่ง ต้องใช้เวลาในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีอำนาจในการรับหนังสือโต้แย้งของจำเลยไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 วรรคหนึ่งหรือไม่แต่สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีคำสั่งรับคดีไว้พิจารณาวินิจฉัย ประเด็นที่ (2) กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 หรือไม่ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 วรรคหนึ่ง อันเป็นประเด็นแห่งคดีนี้ เป็นมาตรการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควรโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบวันหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มิได้เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไปแก่ผู้ต้องหาทุกคนโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง เป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และ 28 วรรคหนึ่ง

ดังนั้นจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ 2/2565 เรื่องประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และมาตรา 28 วรรคหนึ่ง หรือไม่มีขัดหรือ

แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง และ 28 วรรคหนึ่ง การลงโทษตามกฎหมายอาญา มาตรา 368 วรรคหนึ่ง เป็นมาตรการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควรโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท ถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มิได้เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไปแก่ผู้ต้องหาทุกคนโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง จึงกระทบสิทธิต่อบุคคลที่ไม่ต้องการพิมพ์ลายนิ้วมือเนื่องบุคคลดังกล่าวยังเป็นเพียงจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาในคดีเท่านั้น

4.2 สิทธิของบุคคลในการลบบประวัติอาชญากรรม

ที่ผ่านมาหลายคนมีคำถามว่า "ลบบประวัติอาชญากรรม" สามารถทำได้หรือไม่ เพราะปัจจุบันการตรวจสอบประวัติบุคคลมีความสำคัญมาก จึงควรเร่งแก้ปัญหาเพื่อคืนชีวิตให้ประชาชน ประเด็นปัญหาการขอ "ลบบประวัติอาชญากรรม" เป็นเรื่องที่ถูกยกขึ้นมาพูดถึงหลายครั้ง เพื่อจะได้ทราบแนวทางการพิจารณาว่าจะลบบประวัติอาชญากรรมได้หรือไม่ ด้วยเหตุผลว่าปัจจุบัน สังคมให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบประวัติของบุคคลมากขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ต้องการบุคคลที่ปราศจากประวัติอาชญากรรมเข้าทำงานในองค์กร/บริษัทของตนจึงกำหนดหลักเกณฑ์การตรวจสอบคุณสมบัติต่าง ๆ โดยประชาชนต้องแสดงผลการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ประกอบในการสมัครงาน แต่ใครเคยมีประวัติถูกฟ้องคดีอาญา แต่ศาลยกฟ้อง จะยังมีประวัติอาชญากรรมอยู่ในฐานข้อมูลของกองทะเบียนประวัติอาชญากรรม แบบนี้ทำให้อาจถูกตัดสิทธิไม่ได้รับการพิจารณาเข้าทำงาน ขาดโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตใหม่เฉกเช่นประชาชนคนอื่น

เมื่อการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมเป็นเรื่องใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เพราะฉะนั้นเพื่อให้การเริ่มต้นเป็นไปได้ดีด้วยดี จึงควรกำหนดความหมายของคำว่า "การลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม" ให้มีความหมายเพียง การปกปิด ไม่เปิดเผยข้อมูลต่างๆในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่ได้รับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมแล้วเท่านั้น ประกอบกับประเทศที่นำมาเป็นกรณีศึกษาก็มีวิธีการลบบทะเบียนประวัติเป็นเพียงการไม่เปิดเผยข้อมูลเช่นเดียวกัน ในส่วนประเด็นอื่นๆนั้น อันได้แก่ บุคคลผู้อยู่ในเกณฑ์ได้รับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม รูปแบบของการกำหนดการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม กระบวนการในการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม ข้อยกเว้นของการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม และผลของการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมจะได้อธิบายตามลำดับ

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม

บุคคลที่จะมีสิทธิได้รับโอกาสในการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมนั้นควรจะเป็นบุคคลที่ผ่านการกลั่นกรองคุณสมบัติจนพบว่าบุคคลนั้นสมควรได้รับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมอย่างแท้จริง กล่าวคือ ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดทุกคนจะได้รับโอกาสนี้ ดังที่ประเทศที่นำมาศึกษาก็ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลไว้เช่นกัน โดยนำการกระทำความผิดมาเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ ต้องไม่เป็นบุคคลที่กระทำความผิดร้ายแรงตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เพราะฉะนั้นประเทศไทยก็ควรจะนำการกระทำความผิดมาเป็นมาตรฐานของคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับโอกาสในการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมเช่นเดียวกัน

2. รูปแบบของการกำหนดขบัพัญญัติเกี่ยวกับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม

เมื่อการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมมีการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ชัดเจน ทำให้มีผลเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่กระทำความผิดบางประเภทตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประกอบกับการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมมีเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดอยู่พอสมควร เพราะฉะนั้นการลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรมจึงควรกำหนดหรือปรากฏออกมาเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะฉบับใหม่ ซึ่งพระราชบัญญัติที่ออกมาควรจะเป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมทั้งหมด อาทิ คำนียามของทะเบียนประวัติอาชญากรรม องค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมทะเบียนข้อมูล การลบบทะเบียนประวัติอาชญากรรม

เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการศึกษา ทำความเข้าใจ หรือการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องทะเบียนประวัติอาชญากร เพราะหากกำหนดให้พระราชบัญญัติมีแต่เพียงการลงทะเบียนประวัติอาชญากร อาจจะทำให้มีเนื้อน้อยไป ไม่ครอบคลุม และอาจจะส่งผลให้เกิดความยุ่งยากต่อผู้ที่ต้องการจะศึกษาหรือใช้กฎหมายในการปฏิบัติงาน เพราะต้องศึกษากฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากร กฎหมายเกี่ยวกับการลงทะเบียนประวัติอาชญากร เป็นต้น ซึ่งทั้งผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้และประชาชนต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการทำทำความเข้าใจกฎหมายฉบับนี้ ประกอบกับความคิดเกี่ยวกับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรนี้เป็นแนวความคิดใหม่ ทำให้เกิดความไม่สะดวก และไม่ใช่ออกภาพ ทำให้อาจจะส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. กระบวนการในการลงทะเบียนประวัติอาชญากร

บุคคลที่จะได้รับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่กระทำความผิดและพ้นโทษออกมาแล้ว และการลงทะเบียนประวัติอาชญากรนั้นมีความหมายเพียงการปกปิด ไม่เปิดเผยข้อมูลเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องกำหนดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้รับการปกปิด ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรให้เป็นหน้าที่ของกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานเก็บข้อมูล ด้วยเหตุผลเพราะ กองทะเบียนประวัติอาชญากรทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลของคนร้ายเป็นหน้าที่อยู่แล้ว ประกอบกับการเข้าถึงข้อมูลในส่วนของกองทะเบียนประวัติอาชญากรนี้ทำได้ยาก เพราะมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ปลอดภัย

นอกจากนี้บุคคลที่ได้รับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรไปครั้งหนึ่งแล้ว หากไปกระทำความผิดได้อีก ควรจะต้องมีมาตรการจัดการกับบุคคลนั้น กล่าวคือ ควรมีการเพิ่มโทษเพื่อให้เกิดความหลากหลายอย่างแท้จริง โดยกฎหมายอาจจะกำหนดให้บุคคลที่ได้รับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรและได้กระทำความผิดอีกครั้ง ให้ได้รับโทษครั้งหลังถึงขั้นจำคุกโดยมีอัตราขั้นต่ำและขั้นสูง ซึ่งอัตราการจำคุกขั้นต่ำนั้น ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๒(๑๐) และ มาตรา ๙๓(๑๑) กล่าวคือ ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นหนึ่งในสามของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับความผิดนั้น และกึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับความผิดนั้นตามลำดับ ส่วนอัตราโทษขั้นสูงนั้นควรจะต้องถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต ตามแนวคิดของกฎหมาย Three strikes law กล่าวคือ จำคุกตั้งแต่ ๒๕ ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

4. ข้อยกเว้นของการลงทะเบียนประวัติอาชญากร

แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการลงทะเบียนประวัติอาชญากร แต่กฎหมายต้องกำหนดข้อยกเว้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหากเป็นกรณีต่อไปนี้ควรจะต้องมีการเปิดเผยทะเบียนประวัติอาชญากร

- หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรจะสามารถขอพิจารณาข้อมูลต่างๆ ในทะเบียนประวัติอาชญากรที่ถูกลบไปแล้วได้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศาล พนักงานอัยการ เป็นต้น
- หน่วยงานของรัฐสามารถเปิดเผยข้อมูลได้ หากเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน ขอใบอนุญาต หรือนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้จะต้องมีบัญชีกำหนดอาชีพต่างๆ ที่จะต้องเปิดเผยข้อมูล เพราะเมื่อการเปิดเผยเป็นข้อยกเว้น จึงต้องมีการกำหนดที่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งผู้อาชีพที่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากร เช่น วิชาชีพต่างๆ เพราะเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถเป็นพิเศษเฉพาะทาง อาชีพเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น ข้าราชการตำรวจ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น เพราะอาชีพเหล่านี้ต้องกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เป็นต้น

5. ผลของการลงทะเบียนประวัติอาชญากร

เมื่อบุคคลใดได้รับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรแล้ว บุคคลนั้นสามารถปกปิดข้อมูลการกระทำ ความผิดในครั้งก่อนๆ ของตัวเองได้ พร้อมทั้งมีสิทธิในการขอตรวจดู แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลของตนเองให้ถูกต้องอยู่เสมอ นอกจากนี้กองทะเบียนประวัติอาชญากรต้องไม่ทำการเปิดเผยข้อมูลเช่นกัน เว้นแต่จะเข้า ข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้

หากมีบุคคลใดทำให้เสียหาย แก้ไข เปลี่ยนแปลง เปิดเผย หรือเข้าถึงข้อมูลที่ได้รับการปกปิด บุคคลนั้นจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เว้นแต่บุคคลนั้นจะได้กระทำโดยสุจริต ก็จะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่ถูกดำเนินคดีไม่ว่าทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง

โดยจากข้อมูลสถิติ ณ วันที่ 28 เมษายน 2565 มีจำนวนประวัติที่ยังไม่ได้คัดแยกผลคดีกว่า 12.4 ล้านราย ในจำนวนนี้ พนักงานสอบสวนได้ส่งรายงานผลคดีถึงที่สุดให้กองทะเบียนประวัติอาชญากรทราบแล้ว จำนวน 7.8 ล้านราย คงเหลือที่พนักงานสอบสวนจะต้องรายงานผลคดีถึงที่สุดเพิ่มเติมอีกจำนวน 4.6 ล้านราย โดยระเบียบปฏิบัติของตำรวจกำหนดให้นำข้อมูลและลายพิมพ์นิ้วมือผู้ต้องหา มาจัดเก็บลงในฐานข้อมูล ทะเบียนประวัติอาชญากรไว้ก่อน แม้ต่อมาพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ก็ไม่นำรายชื่อของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นออกจากทะเบียนประวัติอาชญากรโดยอัตโนมัติ แต่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยจะต้องมายื่นคำร้องต่อกองทะเบียนประวัติอาชญากรเพื่อคัดชื่อออกเอง ซึ่งเป็นการสร้างภาระให้กับ ประชาชน

จากการชี้แจงข้อเท็จจริงของผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปัจจุบันระเบียบสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๓๒ การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. ๒๕๕๔ บทที่ ๔

การคัดแยกและทำลายแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ และรายการประวัติ หรือบัญชีประวัติ ระบุว่า

ข้อ 1 ให้ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากร แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย ๓ คน ประชานกรรมการต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองผู้บังคับการ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาคัดเลือกแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภทแยกออกจากสารบบหรือฐานข้อมูลประวัติอาชญากร ตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1.1 มีหลักฐานแน่ชัดว่าตายแล้ว เช่น ใบมรณบัตร ใบขึ้นสูตพริกศพ หรือแบบ รับรองรายการทะเบียนคนตายจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง เป็นต้น

1.2 ผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตาม กฎหมาย

1.3 คดีที่พนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีอาญาตาม ระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ

1.4 ศาลสั่งยกฟ้องหรือไม่ประทับรับฟ้อง

1.5 ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง

1.6 พนักงานอัยการถอนฟ้องในชั้นศาล

1.7 เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดนั้น

1.8 เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

1.9 เมื่อมีคำพิพากษาของศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็น ผู้กระทำความผิด

1.10 คดีลหุโทษ หรือคดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยจราจรทางบก หรือความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ ที่กำหนดให้มีโทษปรับสถานเดียว ซึ่งพนักงานสอบสวน ได้ทำการเปรียบเทียบปรับ หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษปรับสถานเดียว

1.11 คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด โดยศาลมิได้มีคำ พิพากษาลงโทษจำคุก หรือมีการเปลี่ยนโทษเป็นวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น เด็กหรือเยาวชนที่ศาลมี

คำพิพากษาลงโทษปรับหรือมีคำสั่งให้ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไปโดยไม่กำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ เด็กหรือเยาวชนพ้นระยะเวลาตามที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้รอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ โดยไม่กำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ เด็กหรือเยาวชนพ้นระยะเวลาการฝึกและอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลด้วยดีและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้ออกใบบริสุทธิให้เด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษโดยกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ หรือภายหลังปล่อยตัว แต่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้กำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติต่อและสามารถพ้นการคุมความประพฤติด้วยดีตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด เป็นต้น

1.12 คดีตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เมื่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปล่อยตัวผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว

ข้อ 2 เมื่อคณะกรรมการ ได้คัดเลือกแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามข้อ 1 แล้ว ให้ทำบัญชีรายชื่อ อายุ วันที่มีประวัติครั้งสุดท้ายของบุคคลที่ถูกพิมพ์ลายนิ้วมือ และมีชื่ออยู่ในรายการประวัติ หรือบัญชีประวัติ เสนอผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากร เพื่อพิจารณาเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่ออนุมัติ ดังนี้

2.1 ให้ทำลายแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่คัดแยกออกจากสารบบหรือฐานข้อมูลประวัติอาชญากร ตามหลักเกณฑ์ 1.1

2.2 ให้คัดแยกแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามหลักเกณฑ์ 1.2 – 1.12 ออกจาก

สารบบหรือฐานข้อมูลประวัติอาชญากร เพื่อจัดเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในทางราชการ

ประเด็นปัญหาการขอลบข้อมูลประวัติอาชญากรมีจำนวนหลายเรื่อง จึงต้องยกมาพูดถึงเพื่อจะได้ทราบแนวทางการพิจารณาว่า จะขอลบประวัติอาชญากรได้หรือไม่

ตัวอย่างเช่น นาย ก เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก 8 เดือน โดยไม่รอการลงโทษ ในความผิดฐานทำร้าย ร่างกายผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หลังจากพ้นโทษแล้ว นาย ก เห็นว่า ข้อมูลประวัติอาชญากรของตนเองเป็นข้อมูล ข่าวสารส่วนบุคคลที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้เก็บรักษา ถือว่าหมดความจำเป็นแล้ว และไม่อยู่ในเงื่อนไขการเพิ่ม โทษ บวกโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องปฏิบัติตามมาตรา 23 (1) แห่ง พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ไม่เกี่ยวกับลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 บทที่ 4 การคัดแยกและทำลายหน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสาร ส่วนบุคคลเพียงเท่าที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเพื่อการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เท่านั้น และยกเลิกการจัดให้มีระบบดังกล่าวเมื่อหมดความจำเป็น นาย ก จึงขอให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ลบหรือทำลาย ข้อมูลประวัติอาชญากรของตนออกจากทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติแจ้งนาย ก ว่า คดีดังกล่าว ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การคัดแยกประวัติออกจากฐานข้อมูลประวัติอาชญากร ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือและรายการประวัติหรือบัญชีประวัติ นาย ก จึงอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารฯ วินิจฉัยสรุปว่า ข้อมูลข่าวสารประวัติอาชญากรของผู้อุทธรณ์เป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล จึงเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และมาตรา 25 วรรคสามกำหนดว่า ถ้าบุคคลใดเห็นว่าข้อมูล ข่าวสารส่วนบุคคลของตนส่วนใดไม่ถูกต้องตามที่แท้จริง ให้มีสิทธิยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูล ข่าวสารแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ ซึ่งบุคคลใดจะใช้สิทธิร้องขอให้หน่วยงานของรัฐแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของตนได้จะต้องปรากฏว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในส่วนนั้นไม่ถูกต้อง ตามที่เป็นจริง ดังนั้น ในกรณีนี้ข้อมูลประวัติการกระทำความผิดของผู้อุทธรณ์เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดเก็บไว้ถูกต้องตามจริงตามคำพิพากษาของศาล

ผู้อุทธรณ์จึงไม่สามารถขอให้ลบประวัติอาชญากรออกจากฐานข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2565 ดังนั้น จึงมีข้อเสนอ 7 ข้อในการจัดเก็บข้อมูลประวัติอาชญากรให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและกฎหมายดังนี้

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องออกระเบียบและแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
2. ในขั้นตำรวจสืบสวนสอบสวนต้องไม่มีการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ หากจะเก็บต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้ในฐานข้อมูลผู้ต้องหา ไม่ใช่ฐานข้อมูลอาชญากร
3. กรณีที่ไม่ใช่อาชญากรแต่มีชื่ออยู่ในฐานข้อมูลอาชญากร ต้องเร่งจำหน่ายชื่อนั้นออกโดยเร็ว และเปิดให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบ และเร่งแก้ไขถ้าเจ้าของข้อมูลแจ้งความผิดพลาด
4. กรณีคำพิพากษาถึงที่สุด การเก็บข้อมูลประวัติของเด็ก จะต้องระวังในการจัดเก็บและใช้ข้อมูลเพื่อเป็นการคุ้มครองเด็ก ซึ่งแตกต่างจากการเก็บประวัติอาชญากรผู้ใหญ่
5. เนื่องจากเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้นเจ้าตัวที่เป็นเจ้าของข้อมูล ต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลของตนได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เช่น ทางออนไลน์ ทางตำรวจต้องแจ้งสถานะของข้อมูลให้เจ้าตัวทราบ
6. การใช้ การเข้าถึงข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูลต้องมีความระมัดระวัง ไม่ให้เจ้าของข้อมูลได้รับความเสียหาย และให้ได้เท่าที่จำเป็นที่สุดเท่านั้น
7. ประสานขอใช้ข้อมูลในฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งรัฐบาลกำหนดให้เป็นฐานข้อมูลหลักในการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล

หากมีการลบทะเบียนประวัติอาชญากรเกิดขึ้นจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

ก็จะต้องมีการพัฒนาให้การลบทะเบียนประวัติอาชญากรมีความเหมาะสมและบังคับใช้ให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด โดยอาจจะกำหนดประเภทของความผิดที่ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น หรืออาจถึงขั้นเกิดการทำลายข้อมูลในทะเบียนประวัติอาชญากร กล่าวคือ ไม่ใช่เพียงการปกปิดข้อมูลเท่านั้น ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้ ก็จะต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิการพิมพ์ลายนิ้วมือของบุคคลในคดีอาญา

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในคดีอาญา ที่เกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือ โดยศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

สิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของพลเมือง ส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในมาตรา 7 ซึ่งรับรองสิทธิในร่างกายของบุคคลที่ไม่อาจถูกกล่าวหาจับกุมหรือคุมขังได้หากไม่มีความผิดตามกฎหมาย ส่วนมาตรา 8 การกำหนดโทษทางอาญาต้องทำ เฉพาะเท่าที่จำเป็นอย่างยั้งเท่านั้น การบัญญัติกฎหมาย ย้อนหลังเป็นโทษนั้นทำไม่ได้และในมาตรา 9 การสันนิษฐานไว้ก่อนบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์

ในปีค.ศ.1948 นานาประเทศได้ร่วมจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยมีอิทธิพลตามคำสอนของจอห์น ล็อก (John Locke) โดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของปัจเจกบุคคลเพื่อให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ได้ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงได้จัดทำกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อบังคับมาตรฐานสากลสำหรับสิทธิต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ของมนุษย์หรือเรียกว่าสิทธิมนุษยชน และมีบทบัญญัติให้จัดทำเอกสารรับรองสิทธิของบุคคลขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The United

nation Commission Human Right) ได้จัดทำร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเป็นหลักการใหญ่ที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิมนุษยชน เพื่อให้มนุษย์ทั้งโลกไม่ว่า ชาติใด ภาษาใด ศาสนาใดเผ่า พันธุ์ใด หรือแหล่งกำเนิดใดได้รับความคุ้มครองในการที่จะดำรงตน เป็นมนุษย์ด้วยความเคารพซึ่งกันและ เสมอภาคเท่าเทียมกัน ในส่วนของการให้ความคุ้มครอง บุคคลให้พ้นจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน คือ การให้หลักประกันความมั่นคง พื้นฐานของสิทธิในชีวิตและร่างกายของบุคคลการที่จะจำกัดสิทธิหรือละเมิดสิทธิของบุคคลได้นั้น ต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้แก่เจ้าพนักงานของรัฐ และหลักสิทธิของความเป็นส่วนตัว (Private right) ที่จะไม่ถูกแทรกแซงจากบุคคลโดยไม่มีสิทธิและกำหนดสิทธิตามธรรมชาติในฐานะ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ว่าควรมีสหสิทธิประการใดบ้าง และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศของตนต่อไป

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเป็นข้อตกลงของสหประชาชาติได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองดูแลสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองประเทศของตน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมีวัตถุประสงค์และหลักการทั่วไปเกี่ยวกับมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน แต่ไม่มีพันธผูกพันในแง่ของกฎหมายระหว่างประเทศประกอบด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆจำนวน 30 ข้อ ซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม คือ สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อที่ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อที่ 4-23) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อที่ 24-27) หน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อที่ 28-30)

หลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นั้นได้กำหนดหลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ได้รับความเสมอภาคกันในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีมาตรฐานเดียวกันปรากฏในปฏิญญา ดังนี้

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิต่างมีเหตุผล และมโนธรรม และการปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อัน เป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานั้นและจากการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการกระทำผิดอาญาใดๆที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ 11 (1) บุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันต้องโทษทางอาญาใดๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือ ละเว้นการกระทำ ใดๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุไว้ เป็นความผิดทางอาญามีได้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่กระทำความผิดอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

กล่าวได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และปัจจุบันประชาคมโลกต่างยอมรับให้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอยู่ในฐานะแม่บทของกฎหมายสิทธิมนุษยชนทั้งหมด นอกจากนี้กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันก็ล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติฉบับนี้ทั้งสิ้น และกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเหล่านั้นก็ได้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในของประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน รวมทั้งประเทศไทยด้วย เพราะเมื่อมีการ

ตรากฎหมายหรือจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็จะนำหลักการของปณิญาสาเกล้า ดังกล่าว มาวางเป็นฐานคิดเสมอ

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีพันธกรณีกับปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ฉบับได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการทารุณกรรม ตลอดจนการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์

กล่าวโดยสรุปว่าแม้ปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 จะไม่ได้รับบุถึง หลักประกันในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างชัดเจน แต่จากบทบัญญัติที่ทยอยมาสามารถระบุได้ถึงเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันแก่บุคคลทุกคนว่า หากเขาต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าที่ไหนในโลกเขาต้องได้รับหลักประกันที่จะให้เขาสามารถต่อสู้คดีในเรื่องนั้นได้อย่างเต็มที่และจะต้องได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกต้อง และเป็นธรรมตามข้อกล่าวหา ซึ่งเมื่อทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคกัน และความคุ้มครอง ของกฎหมายเท่าเทียมกันแล้ว เพื่อให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองในการเข้าต่อสู้คดี

3.2 การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลในคดีอาญา ศึกษาจากประเทศที่เป็นระบบจารีตประเพณี(Common Law) และระบบลายลักษณ์อักษร(Civil Law)

3.2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือที่เรียกว่าประเทศเยอรมนี เป็นประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ซึ่งแยกกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน โดยกระบวนการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน ดำเนินการโดยอัยการ ส่วนศาลมีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี

ระบบการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา ขั้นตอนฟ้องร้อง กล่าวคือ ในเยอรมนีถือว่าการดำเนินคดีอาญาขั้นนี้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ทราบว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจนถึงการฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา นั้น เป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ แม้ตำรวจจะมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้ แต่อำนาจหน้าที่ดังกล่าวมิใช่เป็นอำนาจหน้าที่ของตนเองหรืออำนาจที่พ้องกันกับอำนาจหน้าที่ของอัยการ ฐานะของตำรวจในทางคดีเป็นเพียง “องค์กรที่ทหาหน้าที่สอบสวนของอัยการ” เท่านั้น ในกรณีที่ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีใดขึ้นเองก่อน ตำรวจ ต้องรายงานสิ่งที่ทำให้ไปให้อัยการทราบในโอกาสแรกที่กระทำได้ ตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่ ที่จะดำเนินการได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการดำเนินการสอบสวนมิได้เป็นไปตามแนวทางดังกล่าว บ่อยครั้งที่ตำรวจดำเนินการสอบสวนคดีโดย ผ่าฝืนความมุ่งหมายของกฎหมายไปโดยตลอด โดยลำพัง โดยมิได้ติดต่อกับอัยการเลย และจะส่งผล การสอบสวนมาให้อัยการเมื่อเสร็จสิ้นการสอบสวนแล้ว แต่การปฏิบัติเช่นนี้ก็เป็นที่ยอมรับกัน จนในระยะหลังได้มีการเรียกร้องจากทางฝ่ายตำรวจให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้เอง

กล่าวโดยลำพังคือ เห็นว่าสมควรจะทำให้ทางปฏิบัติดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกร้องนี้ได้รับการปฏิเสธจากฝ่ายยุติธรรมในประการแรกเห็นกันว่าอันตรายจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจนั้นสูงมาก อีกประการหนึ่งเห็นว่าอัยการในฐานะเป็นเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดีนั้น ย่อมจะต้องรับผิดชอบในความถูกต้องของกฎหมาย ความถูกต้องชอบด้วยระเบียบ ความละเอียดรอบคอบและความเชื่อถือได้

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ตามความเห็นของ Piroth และ Sohlink เห็นว่าการให้ความหมายสิทธิและเสรีภาพหรือตามที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเรียกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น อาจให้ความหมายได้ 2 นัย คือ

นัยแรก สิทธิขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ก่อนที่จะมีรัฐ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลดังกล่าวเป็นเงื่อนไขอันชอบธรรมที่ก่อให้เกิดรัฐขึ้นด้วยเหตุนี้สิทธิในเสรีภาพและสิทธิในความเสมอภาคจึงผูกพันและเป็นข้อจำกัดของการใช้อำนาจอรัฐ

นัยที่สอง สิทธิขั้นพื้นฐานรวมทั้งสิทธิทั้งหลายซึ่งตกได้แก่ปัจเจกบุคคลมิใช่ในฐานะ ที่เป็นมนุษย์ แต่หากได้รับสิทธิเช่นนั้น เพราะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ โดยสิทธิเหล่านั้นมิได้อยู่ หากไม่มีรัฐ หากแต่สิทธิทั้งหลายนั้นบุคคลล้วนได้รับจากรัฐทั้งสิ้น ความหมายของสิทธิ และเสรีภาพทั้งสองนั้นต่างมีลักษณะร่วมกันและมีข้อแตกต่างกัน เพราะตามแนวความคิด ของกฎหมายธรรมชาตินั้น เห็นว่าเสรีภาพและความเสมอภาคมีอยู่ก่อนที่จะมีสังคม และรัฐ ซึ่งในที่นี้มิได้มีความเข้าใจผิดว่ามนุษย์ไม่สามารถอาศัยอยู่ได้โดยปราศจากสังคมหรือปราศจากรัฐ แต่การมีอยู่ก่อนของสิทธิและเสรีภาพก่อนที่จะมีรัฐนั้น ตามแนวความคิดดังกล่าวเห็นว่า เป็นความจำเป็นที่รัฐจะต้องอธิบายให้เหตุผลในการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว ความหมายของสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ก่อนรัฐ ย่อมมีความหมายว่าการใช้สิทธิดังกล่าวไม่จำเป็นต้องอธิบายให้เหตุผลต่อรัฐแต่อย่างใด แต่ในทางตรงข้ามหากรัฐจะจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวรัฐจะต้องอธิบาย ให้เหตุผลในการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น สำหรับพัฒนาการสิทธิของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นยอมรับหลักการดังกล่าว

3.2.2 สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษ เป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบ Common Law เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา เดิมเป็นประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีโดยประชาชน โดยให้สิทธิแก่ประชาชนในการฟ้องคดีอาญาได้เอง แต่ต่อมาได้เปลี่ยนหลักการดำเนินคดีเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เมื่อปี ค.ศ.1986 โดยมีการก่อตั้งองค์กรอัยการ (CPS) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญา ส่วนศาล ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา โดยศาลอังกฤษมีพันธที่จะต้องพิพากษาตามแนวคำพิพากษาที่ศาลเคยตัดสินมาแล้ว ภายใต้หลักเกณฑ์บางประการ ส่วนของคำพิพากษาซึ่งมีคุณลักษณะที่จะผูกพันศาลนั้นเองหรือศาลอื่นที่อยู่ในลำดับต่ำกว่า ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นหลักกฎหมาย กล่าวคือศาลในคดีหลังจะต้องตัดสินในแนวเดียวกันหากข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ในคดีมีคำวินิจฉัยของศาลตามข้อเท็จจริงนั้น

ระบบการดำเนินคดีอาญาของสหราชอาณาจักร ใช้ระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหา เห็นได้จากการดำเนินคดีอาญา ในสหราชอาณาจักรแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษาคดี โดยองค์กรอัยการ (CPS) มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด ยกเว้นคดีเล็กน้อยๆ เช่น คดีจราจร อย่างไรก็ตาม สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายตามหลัก “การดำเนินคดีอาญา โดยประชาชน” ก็ยังคงอยู่ต่อไปแต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS สำหรับวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหาแบบอังกฤษ เป็นการต่อสู้ทางกฎหมายระหว่างโจทก์และจำเลยต่อหน้าศาล ซึ่งจะวางตัวเป็นกลาง และมีลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนเป็นผู้วินิจฉัย ทั้งนี้เนื่องจากความคิดเห็นสองประการคือ ประการแรก ถ้าผู้พิพากษาเข้าไปซักถามพยานเสียเอง ก็เท่ากับเข้าไปมีส่วนร่วมในการโต้เถียงทำให้ไม่อาจให้คำแนะนำแก่ลูกขุนได้ดีเท่าที่ควร เพราะจะเกิดความลำเอียงขึ้นแล้ว อีกประการหนึ่งอาจทำให้คู่ความรวมทั้งผู้อื่นเห็นได้ว่าผู้พิพากษาลำเอียงในทางใดทางหนึ่งแม้ความจริงจะไม่เป็นเช่นนั้น

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาของสหราชอาณาจักร ด้วยสหราชอาณาจักรเป็นประเทศที่ไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนของสหราชอาณาจักรจึงไม่ได้รับการประกันในระดับรัฐธรรมนูญใดซีย์ (Alber Venn Dicey) ยืนยันว่าการปกครองโดยกฎหมายหรือกฎหมายสูงสุดของรัฐ เป็นหลักรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมกับขยายรายละเอียดของหลักนิติธรรม ซึ่งเน้นความสำคัญของการที่บุคคลจะไม่ถูกลงโทษ เว้นแต่จะฝ่าฝืนกฎหมายปกติซึ่งบังคับใช้ โดยศาลธรรมดา ความเสมอภาคของบุคคลต่อหน้าศาล ตลอดจนยืนยันว่าหลักการทั่วไปของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนล้วนเป็นผลมาจากคำตัดสินของศาลซึ่งวางบรรทัดฐานไว้ในแต่ละคดี กฎหมายของสหราชอาณาจักรปัจจุบันได้ให้หลักประกันสิทธิต่อผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษคดีอาญา สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

เมือง และมีหลักหลายประการที่ตรงกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ.1950 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจับ ควบคุม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินกระบวนการพิจารณา กฎหมายของสหราชอาณาจักรได้วางมาตรการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกไว้อย่างรัดกุม และใน ขณะเดียวกันก็ได้ทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ลดลงไป กล่าว โดยเฉพาะกฎหมายของสหราชอาณาจักรให้ดุลยพินิจแก่ตำรวจ อัยการ ศาล ในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น

3.3 กฎหมายไทย

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลเริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ

3.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างละเอียด ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญที่ผ่านมา ซึ่งมีการให้สิทธิเสรีภาพแก่ ประชาชนครอบคลุมมากกว่ารัฐธรรมนูญหลายฉบับก่อนหน้านี้ โดยยึดหลักสำคัญคือ หลักคุ้มครอง หลัก เสรีภาพ หลักความโปร่งใส หลักการตรวจสอบได้ หลักจริยธรรม หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักความ เป็นกลาง ซึ่งหลักที่ได้กล่าวมานี้ ได้กล่าวไว้ในเรื่องของการให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย ลักษณะอันแท้จริงตามรัฐธรรมนูญ ก็คือ กติกาการเมืองที่กำหนดองค์กรหรือสถาบันการเมืองการปกครองไว้ อย่างชัดเจนว่า แต่ละองค์กรและสถาบันทำหน้าที่ใดและใช้อำนาจปกครองเช่นใด โดยปกติแล้วกติกาทาง การเมืองการปกครองที่เป็นรัฐธรรมนูญมักได้รับการกำหนดให้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

ข้อกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ที่ได้กล่าวถึงสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ได้แก่

มาตรา 26 “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้อง เป็นไป ตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้อง ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้ ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่งหรือแก่ บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

มาตรา 28 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมาย บัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

มาตรา 29 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติ เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายที่ใช้อยู่ใน เวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้ประกันสิทธิของพลเมืองแล้วยังมีการ กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับประชาชน โดยการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ควบคุม อาชญากรรม ในภาระงานดังกล่าวนี้ บางส่วนอาจไปกระทบกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน อาทิ การสืบสวนหาข้อเท็จจริง ตลอดจนการตรวจค้น เพื่อหาพยานหลักฐาน เพื่อนำไปสู่จับกุมผู้กระทำความผิดจนไปถึงการสอบสวน การควบคุมตัว เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมาย เพื่อจำกัดการใช้อำนาจให้อยู่ในกรอบตามหลักเหตุผล และให้มีการปฏิบัติอย่างเหมาะสม

3.3.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 31/1 คดีอาญาที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดก็ได้

3.3.3 ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 368 ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการสั่งเช่นนั้น เป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.3.4 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ.2554 บทที่ 1 ข้อ 1 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดให้มีการพิมพ์ลายนิ้วมือ ผู้ต้องหาคดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีลหุโทษ คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ซึ่งได้เปรียบเทียบปรับแล้ว

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานการศึกษานี้เป็นเครื่องมือสื่อสารสำคัญระหว่างผู้วิจัย ผู้อ่าน นักวิชาการที่สนใจในเรื่องมาตรการกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา กรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือบุคคลและองค์กรที่จะนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังสามารถเป็นหลักฐานทางวิชาการและเพื่อการเผยแพร่ผลการวิจัยไปสู่สังคมตลอดจนการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทย

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การออกคำสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือของพนักงานสอบสวนจะต้องมีลักษณะตามมาตรา 132(1) ด้วย คือ เป็นการพิมพ์ลายนิ้วมือ "ซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดจำเริญขึ้น" หากเป็นการสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือไปก่อนโดยไม่เกี่ยวข้องกับความจริงในการหาพยานหลักฐานของคดี ก็เท่ากับเป็นการออกคำสั่งโดยไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 132(1) และเป็นคำสั่งที่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจ หรือหากเจ้า

พนักงานออกคำสั่งโดยมีอำนาจ แต่ผู้ต้องหา "เหตุผลอันสมควร" ในการไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ถือว่ามีความผิด ไม่ใช่

เจ้าพนักงานออกคำสั่งให้พิมพ์ลายนิ้วมือแล้ว การปฏิเสธจะเป็นความผิดเสมอไป

ในกรณีการยกฟ้องนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวน สำหรับคำพิพากษายกฟ้องสรุปได้ว่า การที่ผู้ต้องหาในคดีอาญาปฏิเสธหรือไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนแต่อย่างหนึ่งอย่างใดนั้น จะมีความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนแต่อย่างหนึ่งอย่างใดจะมีความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาพฤติการณ์เป็นรายกรณีไปว่ามีกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานสั่งการให้ผู้ต้องหาปฏิบัติเช่นนั้นได้หรือไม่ และผู้ต้องหา "เหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร" ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการตามกฎหมายเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ มีหน้าที่รวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อทราบถึงข้อเท็จจริง พฤติการณ์ และเพื่อพิสูจน์ทั้งความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ในส่วนของการพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานที่น่าจะทำให้ข้อเท็จจริงในคดีชัดเจนขึ้นเท่านั้น

ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัย "การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัว" โดยเหตุผลของศาลรัฐธรรมนูญตอนหนึ่งระบุว่า "การพิมพ์ลายนิ้วมือเป็นสิทธิพื้นฐานเฉพาะตัวของบุคคลไม่ต่างไปจากการลงลายมือชื่อ ซึ่งแม้จะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วก็ตาม แต่ตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดย่อมถือว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิดังกล่าวจึงย่อมได้รับความคุ้มครอง แม้กฎหมายจะบัญญัติให้เป็นหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม แต่ย่อมไม่อาจถือเป็นความผิดทางอาญาในฐานที่ไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้าได้ รัฐชอบที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อบังคับการให้ผู้ต้องหาที่ไม่ยอมปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องเกิดภาระหรือความรับผิดชอบได้เพียงเท่าที่จำเป็น และพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น หลักการนี้ได้บัญญัติรับรองไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1..."

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของประชาชนในการไม่พิมพ์ลายนิ้วมือไว้ และให้ยกเลิกโทษของประกาศ ฉบับที่ 25 ไป แต่ผู้ต้องหาที่ปฏิเสธไม่ยอมพิมพ์ลายนิ้วมือ ยังคงถูกตำรวจดำเนินคดี โดยอาศัยข้อหา "ฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงาน" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 368 ที่บัญญัติว่า "ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

สุดท้ายนี้ ต้องรอดูว่า พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการจะมีความเห็นพ้องด้วยกับพนักงานสอบสวนหรือมีความเห็นแย้งหรือไม่ พนักงานอัยการจะมีความเห็นสั่งฟ้องในข้อหาใดบ้าง สุดท้ายศาลจะมีคำตัดสินอย่างไร ต้องติดตามต่อไป แต่ทั้งนี้ ในขณะที่กฎหมายยังไม่ได้แก้ไขอย่างชัดเจน เบื้องต้นหากไม่ยินยอมให้พิมพ์ลายนิ้วมือ อาจจะต้องถูกดำเนินคดีไปก่อนและว่ากันตามคำตัดสินของศาลแต่ละคดีต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญา หลักสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาและอำนาจของเจ้าพนักงานในการเก็บลายนิ้วมือประวัติอาชญากรรม กฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ลายนิ้วมือและสิทธิเสรีภาพ อีกทั้งการปรับปรุงกฎหมายการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหาหรือจำเลยบุคคลในทะเบียนประวัติอาชญากรรมของประเทศไทยสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นประโยชน์และปรับใช้ได้หลายด้านอีกด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการวิจัยต่อไป เพื่อต่อยอดและพัฒนาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา กรณีการพิมพ์ลายนิ้วมือบุคคล

โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวล ระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ พ.ศ. 2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมี หลักการแก้ไขปรับปรุงดังต่อไปนี้

- (1) ควรกำหนดให้มีการแยกทะเบียนประวัติที่ใช้จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยออกเป็น ๒ ทะเบียน ได้แก่ ทะเบียนประวัติผู้ต้องหา และทะเบียนประวัติอาชญากร
- (2) การเปิดเผยประวัติอาชญากรหรือข้อมูลของจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด ควรพิจารณาตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (3) ควรกำหนดข้อห้ามเปิดเผยข้อมูลการต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นกรณีที่จำเป็นต้องตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
- (4) ควรกำหนดระยะเวลาในการรายงานผลคดีถึงที่สุดของสถานีดำรวจแต่ละแห่งไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรไว้ให้ชัดเจน โดยเริ่มนับระยะเวลาดังกล่าวตั้งแต่ได้รับรายงานผลคดีถึงที่สุดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บรรณานุกรม

เบญญาภา ทองเมืองหลวง (2562) งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทะเบียนประวัติอาชญากรในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา

วินัย ศรีรัตน์, สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย , พลศจิกายน 2543

วรวิทย์ กนิษฐะเสน.(2522,มกราคม). “ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.” วารสารอัยการ,2,13.หน้า 44.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ และจตุรนต์ ธีรวัฒน์.(2529,ธันวาคม) “อำนาจอธิปไตยและกฎหมายระหว่างประเทศ.” วารสารนิติศาสตร์,16,4.หน้า 182

เกรียงไกร เจริญวัฒนาวัฒน์. (2547). หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 67.

รุ่งนภา เอี่ยมศรี. (2558). สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางกฎหมาย.วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.หน้า 20.

สุนัย มโนอุดม. (2559). ระบบกฎหมายอังกฤษ. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 237.

เบญญาภา ทองเมืองหลวง,การบริหารจัดการทะเบียนประวัติอาชญากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ,ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน 2563

สำนักข่าวอิศรา, ล้วงคำพิพากษาศาลนนท! การพิมพ์ลายนิ้วมือ <https://www.isranews.org/article/isranews/91704-isranews-82.html>

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2562 (เรื่องพิจารณาที่ 10/2561 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2562 หน้าที่ 8, 9 และ 10)

อลงกรณ์ พลบุตร ,เหลียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชนไทย, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/IS4H_590448.pdf

พิเชษฐ พิณทอง,การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจไทย:ผลกระทบต่อการละเมิดทางสิทธิมนุษยชน , วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ,www.tci-thaijo.org/index.php/pajournal/article/ViewFile/22797/19486

บรรณานุกรม (ต่อ)

ณรงค์เดช สรุโฆษิต. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. หมายเหตุ ท้ายคดีรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕ เรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๕๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี